

שם: זק יהודה איילה

שם העבודה: קידום בריאות בבתי ספר יסודיים בישראל: אפיון הגורמים התורמים לפיתוח בתי ספר מקדמי בריאות

מנחות: פרופ' אורנה בראון-אפל

תקציר

רקע:

מערכת החינוך היא כלי פוטנציאלי מרכזי לטיפול הרגלים לקידום בריאות ואורח חיים בריא. בעולם ובארץ פותחו תוכניות התערבות לקידום בריאות בבתי ספר. בישראל קיימת מדיניות כתובה לקידום בריאות בבתי ספר. במסגרת מדיניות זו, בתי ספר שפתחו תוכנית רצף רב- שנתי, המתבססת על מסמך הסטנדרטים של משרד החינוך זוכים להכרה כבבתי ספר מקדמי בריאות. בבתי הספר האלו מתקיימות פעילויות מקדמות בריאות, אך בהיבטים רבים התוכניות שונות זו מזו. בישראל נמצא כי בתי ספר מקדמי בריאות לא תורמים לבריאות התלמידים יותר מאחרים בהם מתקיימות פעילויות קידום בריאות. לא נמצאו מחקרים שבחנו לאילו מהגורמים התומכים ביישום תוכניות לקידום בריאות ולאילו מהפעילויות מקדמות הבריאות יש קשר להתנהגויות הבריאות של התלמידים. מחקר זה שם לו למטרה לבחון לעומק קשרים אלו.

מטרת המחקר:

לבחון את הקשר בין מרכיבים ומאפיינים של פעילויות קידום בריאות בבתי ספר, ובין התנהגויות בריאות של התלמידים.

שיטות:

במחקר הנוכחי ייעשה שילוב של שיטות מחקר איכותניות וכמותניות.

בחלק הראשון ייערך מחקר איכותני, שיכלול ראיונות עומק עם מנהלות/ים של בתי ספר שמפעילים תוכנית רשמית לקידום בריאות, מנהלות/ים שמפעילים פעילויות קידום בריאות באופן לא רשמי ושאינם מפעילים תוכניות לקידום בריאות כלל, ומובילי קידום בריאות בבתי הספר, לצורך זיהוי ואפיון הגורמים התומכים ביישום פעילויות קידום בריאות בבתי ספר והגורמים המעכבים יישום פעילויות אלו (בזיקה להטמעת שינויים בבתי ספר באופן כללי), וכן אפיון הפעילויות מקדמות הבריאות שהם מפעילים.

בחלק השני ייבנה כלי כמותי לשאלון הורים, לבדיקת הקשר בין הפעילויות מקדמות הבריאות בבתי הספר על פי הדיווח של ההורים, ובין התנהגויות בריאות בקרב התלמידים.

בחלק השלישי ייבנה כלי כמותי לסקר בקרב התלמידים והתלמידות, לבדיקת הקשר בין הפעילויות מקדמות הבריאות בבתי הספר על פי דיווח התלמידים ובין התנהגויות הבריאות שלהם.

בחלק הרביעי ייבנה שאלון כמותי קצר לסקר בקרב צוות ביה"ס, לבדיקת הקשר בין המעורבות של צוות המורים בתוכנית קידום הבריאות הבית ספרית ובין התנהגויות הבריאות של התלמידים בביה"ס.

אוכלוסיית המחקר:

יידגמו בתי ספר יסודיים מכל המחוזות, מכמה מגזרים, ומשתי קטגוריות: מפעילים תוכנית קידום בריאות רשמית (שייכים לרשת בתי ספר מקדמי בריאות), ושאינם מפעילים תוכנית רשמית לקידום בריאות. אוכלוסיית המחקר בבתי הספר תכלול מנהלים ומנהלות, מובילי בריאות, מורים, הורים, תלמידות ותלמידים. בכל בית ספר תידגמנה שתי כיתות (ד, ו) שכל התלמידים וההורים בהן ישתתפו במחקר ויענו על הסקרים.

הליך המחקר:

הצעת המחקר תוגש לאישורה של ועדת האתיקה של הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות ושל משרד החינוך. לאחר אישור ועדת האתיקה, תתבצע הדגימה.

בחלק הראשון של המחקר עורכת המחקר תקיים ראיונות עומק עם מנהלי בתי הספר ועם מובילי הבריאות שיידגמו. בחלק השני יועבר שאלון להורים, העוסק בקשר בין פעילויות לקידום בריאות בבתי ספר והתנהגויות מקדמות בריאות אצל התלמידים על פי דיווח ההורים. בחלק השלישי יועבר שאלון לתלמידים, העוסק בקשר בין פעילויות לקידום בריאות בבתי ספר ובין התנהגויות בריאות אצל התלמידים, על פי דיווח התלמידים.

המשתתפים התלויים בחלקים השני והשלישי יכללו התנהגויות בריאות של התלמידים, כגון: דיווח על פעילויות ספורט שהם מבצעים בזמנם החופשי ומידת התכיפות, הרגלי אכילה בביה"ס ומחוצה לו ועוד. המשתתפים הבלתי תלויים יכללו דיווח על סוגי פעילויות מקדמות בריאות המתקיימות בביה"ס, כגון: שיח על תזונה נכונה בביה"ס, מדיניות בנושא הבאת מזון וממתקים, ימי שיא בשיתוף הורים, פעילויות ספורט בביה"ס ועוד. בנוסף דיווח על עמדות ההורה כלפי חשיבות אורח חיים בריא במשפחה וכלפי מקום בית הספר בקידום בריאות התלמידים, תוך התחשבות במשתתפים דמוגרפיים ובמשתתפים ברמת ביה"ס, כגון אקלים ורמה סוציאקונומית. כלי המחקר הכמותיים יתבססו על ממצאים מהספרות ומראיונות העומק.

בחלק הרביעי יועבר שאלון לצוות המורים, העוסק בקשר בין מעורבות הצוות בתוכנית ובין התנהגויות בריאות אצל התלמידים.

המשתתפים התלויים בחלק הרביעי יכללו מרכיבים בתוכנית קידום הבריאות הבית ספרית על פי דיווח הצוות וכן פעולות חינוכיות ולימודיות של צוות המורים בביה"ס בתחום קידום הבריאות, כגון שיעורים בנושא תזונה בריאה, על פי דיווח הצוות.

שילוב כלי המחקר הכמותיים והאיכותניים, והתבוננות על מודל הטמעת שינויים בביה"ס של פולאן, יאפשרו לזהות את הגורמים התומכים בפעילויות קידום בריאות בבתי ספר יסודיים בישראל ויבחן הקשר בין פעילויות אלו ובין התנהגויות בריאות של התלמידים, על מנת להבין לעומק כיצד בתיה"ס יכולים להיות משמעותיים בקידום בריאות התלמידים.

חשיבות המחקר:

ייחוד המחקר בכך שהוא יאפיין את הגורמים התורמים לפיתוח בתי"ס מקדמי בריאות תוך הסתכלות רחבה על ביה"ס, מאפייניו, עמדות, תפיסות והבנות של השותפים באוכלוסיית ביה"ס, ובזיקה להטמעת שינויים בבי"ס בכלל. כמו כן, בעזרת מודל הטמעת השינויים של פולאן ייבחן שלב מיסוד התוכנית, ומה בה מאפשר מיסוד השינוי לאורך זמן. זאת על מנת לאפיין במדויק ככל האפשר את הקשר בין פעילויות מקדמות בריאות בביה"ס לסוגיהן ובין התנהגויות בריאות של התלמידים. בהתבסס על תוצאות המחקר ניתן יהיה לטפח מצב בו בתי"ס יהוו מסגרת לשיפור בריאות התלמידים, בה יצליחו לטפח ילדים בריאים, בעלי מודעות לבריאות והרגלים נכונים. בעזרת הממצאים ניתן יהיה לפתח כלים שיתרמו לבניית תוכניות התערבות אפקטיביות.